

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદની ઉચ્ચ અદાલતમાં

૨૦૧૬ની વિશેષ દીવાની અરજી નંબર ૧૪૯૧૦

મંજૂરી અને સહી માટે:  
માનનીય શ્રી.ન્યાયમૂર્તિ એન.વી.અંજારિયા

|   |                                                                                                                           |     |
|---|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ૧ | શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?                                                  | હા. |
| ૨ | પત્રકારને સોંપવામાં આવે કે નહીં?                                                                                          | હા. |
| ૩ | શું માન. ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?                                                                    | ના. |
| ૪ | શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે? | ના. |

=====

કૃષિ ઉત્પાદન બજાર સમિતિ-દીયોદર અરજદાર (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૫ પ્રતિવાદીઓ

=====

ઉપસ્થિતિ:-

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ વતી: શ્રી મિહિર જોશી, સિનિયર એડવોકેટ સાથે શ્રી દીપેન દેસાઈ, એડવોકેટ

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧ વતી: શ્રી ઉત્કર્ષ શર્મા, એ.જી.પી. સાથે શ્રી પ્રકાશ જાની,

એડિશનલ એડવોકેટ જનરલ

સામાવાળા(ઓ) નં. ૪ – ૬ વતી: શ્રી વી. સી. વાઘેલા, એડવોકેટ

સામાવાળા (ઓ) નં. ૨ – ૩ ને પ્રત્યક્ષ બજવણી દ્વારા નોટિસ બજાવવામાં આવી

=====

કોરમ:માનનીય શ્રી.ન્યાયમૂર્તિ એન.વી.અંજારિયા

તારીખ:૨૭/૧૨/૨૦૧૬

સીએવી જજમેન્ટ

વર્તમાન અરજી મારફતે, અરજદાર-ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ, દિયોદરે શરૂઆતમાં બીજા સામાવાળા-નિયામકશ્રી, ખેત બજાર અને ગ્રામીણ ધિરાણ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૬ ના નોટિફિકેશનને પડકાર્યું હતું, જે ગુજરાત ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫ હેઠળનું નોટિફિકેશન હતું, જેના દ્વારા દિયોદર ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિના બજાર વિસ્તારમાંથી સાત ગામોને બાકાત કરીને તેમને ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ (APMC), લાખણીના વિસ્તારમાં સમાવવાનો ઈરાદો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો. અરજીની પેન્ડન્સી દરમિયાન, બીજા સામાવાળાએ કાયદાની કલમ ૬(૫) હેઠળ તારીખ ૧૫.૧૦.૨૦૧૬ ના રોજ આખરી નોટિફિકેશન પ્રસિદ્ધ કર્યું હોવાથી, અરજદારે સદર નોટિફિકેશનને પણ સ્વિકાર કરવાની વધુ માગણી કરી હતી.

૨. અરજદાર દ્વારા પડકારનો સમગ્ર આધાર એવો ગ્રાઉન્ડ રજૂ કરીને રાખવામાં આવ્યો છે કે આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો માત્ર અરજદાર બજાર સમિતિ, દિયોદરની હાલની ચૂંટાયેલી બોડીને દૂર કરવાના અને બજાર સમિતિમાં નામાંકિત નિયામકો (ડાયરેક્ટરો) ની નિમણૂક કરવાના હેતુથી જ બહાર પાડવામાં આવ્યા છે, અને અરજદાર રાજ્ય કક્ષાએ

શાસક પક્ષને સમર્થન આપતો ન હોવાથી આપું કરવામાં આવી રહ્યું છે.

૩. આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો સાથે અંત પામતી પૃષ્ઠભૂમિની ઘટનાઓ કેસની મૂળભૂત હકીકતો બનાવે છે. શરૂઆતમાં ભાભર અને દિયોદરના ગામો માટે એ.પી.એમ.સી., ભાભર હતી. તારીખ ૧૦મી ઓક્ટોબર, ૨૦૦૬ ના નોટિફિકેશનના આધારે એ.પી.એમ.સી., ભાભરનું બે અલગ-અલગ બજાર સમિતિઓમાં વિભાજન કરવામાં આવ્યું, એટલે કે એ.પી.એમ.સી., ભાભર અને એ.પી.એમ.સી., દિયોદર. ત્યારબાદ ૦૮મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ ના રોજ, રાજ્ય સરકારના મહેસૂલ વિભાગે બનાસકાંઠા જિલ્લામાં ચાર નવા તાલુકાઓ રચ્યા, એટલે કે ડીસા તાલુકો, દિયોદર તાલુકો, થરાદ તાલુકો અને લાખણી તાલુકો. રચાયેલા ચાર તાલુકાઓ પૈકી, લાખણી તાલુકા સિવાયના બાકીના તમામ તાલુકાઓમાં તેમના તિજ તિજ વિસ્તારો માટે તેમની સંબંધી ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિઓ હતી. એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે લાખણી તાલુકાના ગામો એ.પી.એમ.સી., ડીસાના બજાર વિસ્તારનો ભાગ હતા અને એક જ બજાર સમિતિ, ડીસા હતી. ૧૫મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ ના રોજ આવા વિભાજનો કરીને બે બજાર સમિતિઓ, એટલે કે એ.પી.એમ.સી., ડીસા અને એ.પી.એમ.સી., લાખણીની રચના કરવામાં આવી હતી.

૩.૧ દિયોદર એ.પી.એમ.સી. ની રચના ૧૦મી ઓક્ટોબર, ૨૦૦૬ ના રોજ કરવામાં આવી હતી અને એ.પી.એમ.સી., ડીસાનો બજાર વિસ્તાર ૬૬ ગામોમાં સમાવિષ્ટ હતો. જો કે ઉપર જણાવ્યા મુજબ, ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતા, ૧૮૭૯ ની જોગવાઈઓ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલા ૦૮મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ ના નોટિફિકેશનના આધારે, લાખણી તાલુકાની રચના દિયોદર તાલુકામાંથી સાત ગામોનો સમાવેશ કરીને કરવામાં

આવી હતી જે ભૌગોલિક રીતે લાખણીની નજીક હતા અને લાખણી તાલુકાના ભાગ તરીકે સમાવવામાં આવ્યા હતા. દિયોદર તાલુકામાંથી સાત ગામોના સમાવેશ સાથે ઉપર મુજબ લાખણી તાલુકાની રચના કરવામાં આવી હોવા છતાં, તે રાજ્ય સરકારના મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા કરવામાં આવેલી કવાયત હતી. દિયોદર તાલુકામાંથી સમાવવામાં આવેલા સાત ગામો લાખણી તાલુકાનો ભાગ બની ગયા હોવા છતાં કૃષિ અને સહકાર વિભાગે જરૂરી પગલાં લેવાના બાકી હતા. આ એ જ કવાયત છે જે આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો મુજબ હાથ ધરવામાં આવી છે.

૩.૨ ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ ના રોજ એ.પી.એમ.સી., દિયોદરની ચૂંટણી યોજાઈ હતી અને ૨૧મી મે, ૨૦૧૫ ના રોજ તેના પ્રમુખ (ચેરમેન) અને ઉપપ્રમુખ (વાઈસ ચેરમેન) ની ચૂંટણી યોજાઈ હતી. કાયદાની કલમ ૫(૧) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, નિયામકશ્રી, ખેત બજાર અને ગ્રામીણ ધિરાણ, ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા ૦૩જી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૬ ના રોજ નોટિફિકેશન બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું જેના દ્વારા સાત ગામોને દિયોદરના બજાર વિસ્તારમાંથી બાકાત કરીને લાખણી એ.પી.એમ.સી. ના બજાર વિસ્તારમાં સમાવવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ ઉપર મુજબનું આખરી નોટિફિકેશન તારીખ ૧૫.૧૦.૨૦૧૬ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું.

૪. વિઠ્ઠલ સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મિહિર જોશીએ વિઠ્ઠલ એડવોકેટ શ્રી દીપેન દેસાઈ સાથે આક્ષેપિત નોટિફિકેશન પર પ્રહાર કરતા સબમિટ કર્યું હતું કે આ એક રાજકીય હેતુ સિદ્ધ કરવાના ઇરાદાથી કરવામાં આવેલી રાજકીય કવાયત હતી. એવું સબમિટ કરવામાં આવ્યું હતું કે અરજદાર-બજાર સમિતિની છેલ્લી ચૂંટણી ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ ના રોજ યોજાઈ હતી અને શાસક પક્ષનો વિરોધ કરતી પેનલ ચૂંટણીમાં વિજયી થઈ હોવાથી,

લોકશાહી ઢબે ચૂંટાયેલી બોડીથી છુટકારો મેળવવા માટે આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા. એવું સબમિટ કરવામાં આવ્યું હતું કે પ્રમુખ અને ઉપપ્રમુખની ચૂંટણીનું પરિણામ જાહેર કરવામાં આવતું ન હોવાથી આ કોર્ટ સમક્ષ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૬૮૫ ઓફ ૨૦૧૫ દાખલ કરવાની જરૂર પડી હતી. આક્ષેપિત કાર્યવાહીને રાજકીય રીતે પ્રેરિત અને એ અર્થમાં દૂષિત (મેલાફાઇડ) તરીકે ચિત્રિત કરવાની રજૂઆતના સમર્થનમાં, વધુમાં એવું સબમિટ કરવામાં આવ્યું હતું કે દિયોદર તાલુકાના એક રાજકીય પક્ષના પ્રમુખ અને અન્ય હોદ્દેદારો, જે રાજ્યમાં શાસક પક્ષ છે, તેમણે સંબંધિત મંત્રીશ્રીને તારીખ ૧૬મી જૂન, ૨૦૧૫ ના રોજ એક અરજી કરીને ઉદ્દેખ કર્યો હતો કે એ.પી.એમ.સી., દિયોદરના ચેરમેન શાસક પક્ષના હિત વિરુદ્ધ કાર્ય કરી રહ્યા હતા. એવું સબમિટ કરવામાં આવ્યું હતું કે દિયોદર તાલુકાના સાત ગામોને લાખણી તાલુકામાં મોકલવાનું આક્ષેપિત નોટિફિકેશન રાજકીય પ્રેરણા સિદ્ધ કરવાના હેતુથી છે કારણ કે તેના પરિણામે કાયદાની કલમ ૫૪(૨) હેઠળ પસંદગીના નામાંકિત સભ્યોની નિમણૂક થશે.

૪.૧ આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો રાજકીય દુર્ભાવનાથી પ્રેરિત હતા અને એ.પી.એમ.સી. ને વિસર્જિત કરવાના એકમાત્ર ઇરાદાથી બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા તેવી દલીલ કરવા માટે વિદ્વત્ સિનિયર કાઉન્સેલે નીચેના પાસાઓ પર ભાર મૂક્યો હતો—(i) મહેસૂલ વિભાગે ૦૯મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ ના રોજ જ નોટિફિકેશન બહાર પાડ્યું હતું જેના દ્વારા દિયોદર તાલુકામાંથી સાત ગામોનો સમાવેશ કરીને લાખણીની મહેસૂલી સીમાઓ અગાઉથી જ બદલી દેવામાં આવી હતી. તેના પર અમલ પાડ કરવામાં આવ્યો હતો; (ii) સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ થી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ વચ્ચે વિભાજન માટે કોઈ કાર્યવાહી કરવામાં આવી ન હતી. એ.પી.એમ.સી., દિયોદરની ચૂંટણી એપ્રિલ-મે, ૨૦૧૫ માં યોજાઈ હતી;

(iii) એ.પી.એમ.સી., લાખણીની રચના અગાઉથી જ થઈ ગઈ છે અને નામાંકિત બોડીની નિમણૂક પણ થઈ ગઈ છે. હવે દિયોદર એ.પી.એમ.સી. માંથી સાત ગામોને બાકાત રાખવા માટે તારીખ ૦૩જી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૬ નું નોટિફિકેશન એ.પી.એમ.સી., દિયોદરની ચૂંટાયેલી બોડીને વિસર્જિત કરવાના હેતુથી હતું; (iv) ૦૯મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ ના રોજ નોટિફિકેશન અગાઉથી જ બહાર પાડવામાં આવ્યું હોવાથી આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો અનાવશ્યક હતા અને દૂષિત હેતુ સિવાય તથા રાજકીય ઇશારા સિવાય લાંબા ગાળા પછી ગુજરાત ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ પર સાથે વાંચવામાં આવતી કલમ ૬ હેઠળની સત્તાઓનો અચાનક આશ્રય લેવાનું કોઈ તાર્કિક કારણ નહોતું; (iv) રાજ્યના સત્તાધિકારીઓ દિયોદર બજાર સમિતિને વિસર્જિત કરવા માગતા હતા અને બજાર સમિતિના વહીવટ પર નિયંત્રણ મેળવવા માટે પોતાના નામાંકિત વ્યક્તિઓને સામેલ કરવા માગતા હતા; (v) લાખણી તાલુકામાં સમાવવામાં આવેલા દિયોદરના સાત ગામોમાંથી લાયસન્સ ધરાવતો એક પણ વેપારી કે એક પણ સહકારી મંડળી નથી; (vi) સામાવાળાઓની કાર્યવાહી માટે કોઈ કારણ આપવા માટે હાલની બજાર સમિતિના નિયામકોમાંથી એક પણ નિયામક સદર સાત ગામોમાંથી આવતા નથી; (vii) થરાદ એ.પી.એમ.સી. સાથે અલગ અને ભેદભાવપૂર્ણ વર્તણૂક કરવામાં આવી છે કારણ કે થરાદ એ.પી.એમ.સી. ની ચૂંટણી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૪ માં યોજાઈ હતી. થરાદમાંથી ગામોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, થરાદ એ.પી.એમ.સી. નું વિભાજન કરવામાં આવ્યું નથી અને થરાદ એ.પી.એમ.સી. ની બોડીને ખલેલ પહોંચાડવામાં આવી નથી કારણ કે તે રાજકીય રીતે અનુકૂળ છે.

૪.૧.૧ ઉપરોક્ત પાસાઓને રજૂ કરતા, વિદ્વત્ સિનિયર કાઉન્સેલ દ્વારા અરજદારો માટે આક્ષેપિત નોટિફિકેશનોને સત્તાનો છળપૂર્વકનો ઉપયોગ (કલરેબલ એક્સરસાઈઝ ઓફ

પાવર) તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યા હતા. તેમણે સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. ગુરદિયાળ સિંહ [(1980) 2 SCC 471] ના નિર્ણયના પેરાગ્રાફ ૯ પર આધાર રાખ્યો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટના અન્ય એક નિર્ણય રામ પ્યારે ચૌધરી વિ. સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ [(1982) 1 SCC 671] નો પણ એ સિદ્ધાંત પર ભાર મૂકવા માટે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો કે મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓને દૂર કરવાની અને બિન-ચૂંટાયેલા વ્યક્તિઓને બદલવાની વૈધાનિક સત્તા એ એક સખત સત્તા છે અને તેનું કડક અર્થઘટન થવું જોઈએ. રવિ ચશવંત ભોઈર વિ. ડિસ્ટ્રિક્ટ કલેક્ટર, રાયગઢ અને અન્ય [(2012) 4 SCC 407] ના વધુ એક નિર્ણયનો તેના પેરાગ્રાફ ૩૪ થી ૩૭ ના સંદર્ભ સાથે સત્તાનો છળપૂર્વકનો ઉપયોગ કોને કહી શકાય તે સમજાવવા માટે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

૪.૧.૨ ગુજરાત ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની જોગવાઈઓની કામગીરી પર એવું સબમિટ કરવામાં આવ્યું હતું કે બહાર પાડવામાં આવેલા આક્ષેપિત નોટિફિકેશન માટે, કલમ ૫૪ હેઠળ પરામર્શિત પરિણામો આવી શકે નહીં અને આ કેસની હકીકતોમાં સદર જોગવાઈ લાગુ થઈ શકે નહીં. તેમની રજૂઆત મુજબ, કલમ ૫૪ એ એવી પરિસ્થિતિમાં લાગુ થવાની સ્વતંત્ર જોગવાઈ હતી જ્યાં બજાર વિસ્તારની સીમાઓના ફેરફારને કારણે અથવા જ્યાં બજાર વિસ્તાર બે કે તેથી વધુ અલગ બજાર વિસ્તારોમાં વિભાજિત થાય છે, ત્યાં બજાર સમિતિને રાજ્ય સરકાર દ્વારા વિસર્જિત કરી શકાય છે અને દરેક બજાર વિસ્તાર માટે નવી બજાર સમિતિની રચના કરી શકાય છે. તેમની રજૂઆત એવી હતી કે જ્યાં ગામોના બનેલા બજાર વિસ્તારના ભાગને બાકાત કે સમાવવામાં આવે છે તેવા કિસ્સામાં કલમ ૫૪ ની જોગવાઈ લાગુ પડશે નહીં. તેમણે વધુમાં સબમિટ કર્યું કે કલમ ૫૪ ને તેના પરિણામો માટે લાગુ કરવા માટે બે અલગ બજાર વિસ્તારો રચાયેલા હોવા જોઈએ, અને ફેરફારના કારણે રચાયેલા ‘દરેક બજાર વિસ્તાર

માટે' એ શબ્દસમૂહમાંથી આવો સંકેત મળે છે. તેમની રજૂઆત એવી હતી કે કલમ પર સાથે કલમ ૫ અને ૬ વાંચવી શક્ય હતી, પરંતુ જ્યાં સુધી કલમ ૫૪ ની જોગવાઈનો સંબંધ છે, તેનો એક અલગ વિસ્તાર અને કામગીરી હતી.

૪.૧.૩ વિદ્યુત સિનિયર કાઉન્સેલે ભારપૂર્વક સબમિટ કર્યું હતું કે જો બજાર વિસ્તારના દરેક ફેરફારનું પરિણામ જૂની બજાર સમિતિનું વિસર્જન જ આવતું હોય, તો આવી રાજકીય ક્વાયત કોઈપણ અનુકૂળ સમયે કરી શકાય અને સમિતિની કામગીરીમાં સ્થિરતાનો સંપૂર્ણ અભાવ રહેશે. તેમણે એવી દલીલ કરીને પોતાની રજૂઆતને બળ આપવાનો પ્રયાસ કર્યો કે જે તમામ કાયદાઓમાં વિસ્તારની સીમાઓ બદલાય છે, ત્યાં શાસનમાં રહેલી ચૂંટાયેલી બોડી જરૂરિયાત મુજબ વિસર્જિત થતી નથી. તેમણે આગળ ગુજરાત પંચાયત અધિનિયમ, ૧૯૯૩ અને ગુજરાત નગરપાલિકા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની જોગવાઈઓનો સંદર્ભ આપીને સબમિટ કર્યું કે જ્યાં વિસ્તારને બાકાત કે સમાવીને પ્રાદેશિક સીમાઓ બદલવામાં આવે છે, ત્યાં મધ્યસત્ર ચૂંટણીની કલ્પના કરવામાં આવી નથી પરંતુ વહીવટ અને બાબતોના સંબંધમાં આવા સમાવેશ અથવા બહિષ્કારનું માત્ર પરિણામ જ પૂરું પાડવામાં આવ્યું છે.

૪.૨ બીજી તરફ, વિદ્યુત એ.જી.પી. શ્રી ઉત્કર્ષ શર્માની સહાયતાથી વિદ્યુત એડિશનલ એડવોકેટ જનરલ શ્રી પ્રકાશ જાનીએ સબમિટ કર્યું હતું કે આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો જેના દ્વારા સાત ગામોને દિયોદરમાંથી બહાર કાઢીને લાખણી તાલુકામાં સમાવવામાં આવ્યા હતા તે ગુજરાત એ.પી.એમ. એક્ટ હેઠળની વૈધાનિક જોગવાઈઓ અનુસારની ક્વાયત હતી, જેના માટે જરૂરી પ્રક્રિયા અનુસરવામાં આવી હતી. એવું સબમિટ કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે નોટિફિકેશનો વૈધાનિક જોગવાઈ અને મંજૂરીનું પરિણામ હતા, અને

વૈધાનિક જરૂરિયાતોના પાલનમાં બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા, ત્યારે તેમને માન્ય ગણવા પડે. તેમણે ભુવનેશ્વર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિ. આદિકંદ બિસ્વાલ [(2012) 11 SCC 731] ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો અને તેમાંથી એ સિદ્ધાંત પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો કે કોર્ટ નિર્ણય પોતે જ કેવો છે તેના કરતાં નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા સાથે વધુ સંબંધ ધરાવે છે અને સત્તાધિકારીની કાર્યવાહીની તપાસ કરવા માટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની સત્તાઓ નિર્ણાયક પ્રક્રિયા ન્યાયી અને કાયદા અનુસાર હતી કે કેમ તે પાસા સુધી વિસ્તરે છે.

૪.૨.૧ વિદ્વત્ એડિશનલ એડવોકેટ જનરલે બજાર સમિતિની રચનાના હેતુને સમજાવવા માટે આગળ વધ્યા. તેમણે સબમિટ કર્યું કે બનાસકાંઠા જિલ્લાના તમામ ૧૪ તાલુકાઓ માટે ૧૪ બજાર સમિતિઓ કાર્યરત છે. તેમણે બજાર સમિતિના સ્વરૂપ તેમજ તેની વહીવટી બાબતોના સ્વરૂપ પર પણ પ્રકાશ પાડ્યો અને સબમિટ કર્યું કે ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ કૃષિ ઉત્પાદનોની ખરીદ-વેચાણને સરળ બનાવવા માટે કાર્ય કરે છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે તાલુકાના મહેસૂલી વિસ્તારમાં ફેરફાર એ બજાર વિસ્તારની પુનઃરચના માટે હંમેશા એક માન્ય વિચારણા છે જેના માટે કાયદાકીય પરિણામો આવશે; બજાર વિસ્તાર ચોક્કસ પ્રકારના કૃષિ ઉત્પાદનના સંબંધમાં અથવા તેના સંદર્ભમાં બનાવવામાં આવે છે અથવા બદલવામાં આવે છે. એવું સબમિટ કરવામાં આવ્યું હતું કે વેપારીઓ અને કૃષિકારોની અનુકૂળતા એ બજાર વિસ્તારને અધિસૂચિત કરવા અથવા બદલવા માટેની એક સુસંગત વિચારણા છે.

૪.૨.૨ ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અધિનિયમની યોજના (સ્કિમ) પર પ્રકાશ પાડવા માટે, તેમણે [AIR 1962 SC 97], [AIR 1966 SC 385] ના નિર્ણયો રજૂ કર્યા. ત્યારબાદ

તેમણે આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચના જીતેન્દ્રભાઈ ચુનીભાઈ પટેલ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત [2004 (3) GLR 2400] ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો.

૪.૩ વિઢ્લત્ એડિશનલ એડવોકેટ જનરલની રજૂઆતોને અપનાવતા ખાનગી સામાવાળા વતી વિઢ્લત્ એડવોકેટ શ્રી વી.સી. વાઘેલાએ ર૩મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૫ ના રોજ નિર્ણય કરાયેલ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૦૪૧ ઓફ ૨૦૧૫ માં કડુભાઈ ઈશરભાઈ પટેલ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત ના આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચના નિર્ણય પર વધુ આધાર રાખ્યો હતો. તેમણે એક વધારાની દલીલ ઉઠાવી હતી કે રાજ્યના સત્તાધિકારીઓ પાસે બજાર વિસ્તારની સીમાઓમાં ફેરફાર કરવાની અને આવા વિસ્તાર માટે નવી બજાર સમિતિની રચના કરવાની સત્તા હમેશાં હતી, જેની પહેલા વૈધાનિક જોગવાઈઓ અનુસાર જૂની બજાર સમિતિને વિસર્જિત કરવી પડે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે જ્યારે કાયદા હેઠળ વિભાજન અને નવા બજાર વિસ્તારની રચનાની સત્તાઓ સ્પષ્ટપણે પૂરી પાડવામાં આવેલી હોય, ત્યારે બજાર સમિતિની ચૂંટાયેલી બોડી માટે તેની મુદત સુધી ટકી રહેવાનો કોઈ નિહિત અધિકાર નહોતો. તેમણે આ સંદર્ભમાં કાયદાની કલમ ૪૬ સાથે વાંચવામાં આવતા ‘અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય’ શબ્દપ્રયોગ પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો જેથી એ વાત પર ભાર મૂકી શકાય કે મુદત ટૂંકાવી શકાય છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં કાયદાની કલમ ૫૪ પણ સમાન રીતે કામ કરશે.

૫. ગુજરાત ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અધિનિયમ, ૧૯૬૩ એ મુખ્યત્વે ખેતીવાડી ઉત્પન્ન ખરીદવા અને વેચવાનું નિયમન કરવા માટેનો કાયદો છે. આ હેતુ માટે, તે ખેતીવાડી ઉત્પન્ન માટેના બજારો સ્થાપવાનો પ્રયાસ કરે છે. કાયદાની કલમ ૪ પૂરી પાડે છે કે રાજ્ય સરકાર નોટિફિકેશન દ્વારા નિયામકશ્રી, ખેત બજાર અને ગ્રામીણ ધિરાણની નિમણૂક કરી શકે છે જે સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમોને આધીન રહીને કાયદા હેઠળની સત્તાઓ અને ફરજોનો ઉપયોગ કરશે. પેટા-કલમ (૨) હેઠળ રાજ્ય સરકાર સંયુક્ત નિયામક અથવા

નાયબ નિયામક તરીકે અધિકારીઓની નિમણૂક કરી શકે છે. પ્રકરણ III માં બજાર વિસ્તારની ઘોષણા, બજારોની રચના અને બજાર સમિતિઓની સ્થાપના સંબંધિત જોગવાઈઓ સમાવિષ્ટ છે. ખેતીવાડી ઉત્પન્ન ખરીદવા અને વેચવા સંબંધિત બજાર વિસ્તારની પ્રવૃત્તિઓ અને બાબતોની સમગ્ર કાર્યપ્રણાલીનું નિરીક્ષણ અને દેખરેખ રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિયામક તરીકે નિમણૂક કરાયેલા અધિકારીઓ તેમજ કલમ ૯ હેઠળ બજાર સમિતિઓની સ્થાપના દ્વારા કરવામાં આવે છે. ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિની રચના કાયદાની કલમ ૧૧ હેઠળ કરવામાં આવે છે.

૫.૧ ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિની રચના અને સ્થાપના એ મૂળભૂત રીતે તે સંબંધમાં વૈધાનિક જોગવાઈઓ દ્વારા માહિતગાર થવાની એક વહીવટી કાર્યવાહી છે. બજાર વિસ્તારની સીમાઓમાં ફેરફાર કરવો એ પણ આવું જ કાર્ય છે, જો કે અર્ધ-ન્યાયિક અરજીના તત્વ તરીકે કારણ કે જોગવાઈઓ વાંધાઓ મંગાવવાની અને તેની વિચારણા કરવાની કલ્પના કરે છે. બજારમાંની બાબતો અને પ્રવૃત્તિઓનું સંચાલન લોકશાહી પ્રક્રિયાના સમાવેશ સાથે કાયદાની જોગવાઈઓ હેઠળ રચાયેલી બજાર સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવે છે, કારણ કે ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અને ત્યાં ખરીદ અને વેચાણની પ્રવૃત્તિઓ એ કાયદા હેઠળ નિર્મિત એક સમાવેશી પ્રક્રિયા છે જ્યાં બજાર વિસ્તારના વેપારીઓ અને કૃષિકારોની સહભાગી ભૂમિકા હશે.

૫.૨ વિવાદ માટે સુસંગત વૈધાનિક જોગવાઈઓ પર વિચાર કરવા માટે આગળ વધતા, કાયદાની કલમ ૫ ચોક્કસ વિસ્તારમાં ખેતીવાડી ઉત્પન્નની ખરીદી અને વેચાણનું નિયમન કરવાના ઈરાદાની ઘોષણા સંબંધિત છે. કલમ ૬ બજાર વિસ્તારની ઘોષણા વિશે છે.

પ.ર.૧ કાયદાની કલમ ૫ અહીં ટાંકવામાં આવી છે.

“૫. નિર્દિષ્ટ વિસ્તારમાં ખેતીવાડી ઉત્પન્નની ખરીદી અને વેચાણનું નિયમન કરવાના ઇરાદાની ઘોષણા—

(૧) નિયામક, સરકારી ગેઝેટમાં નોટિફિકેશન દ્વારા, તેમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા ખેતીવાડી ઉત્પન્ન અને તેવા વિસ્તારમાં ખરીદી અને વેચાણનું નિયમન કરવાના પોતાના ઇરાદાની ઘોષણા કરી શકશે. આવું નોટિફિકેશન વિસ્તારમાં બહોળો પ્રચાર ધરાવતા વર્તમાનપત્રમાં ગુજરાતીમાં અને નિયત કરવામાં આવે તેવી અન્ય રીતે પણ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

(૨) આવા નોટિફિકેશનમાં જણાવાશે કે નોટિફિકેશનમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી મુદતની અંદર, જે નોટિફિકેશન પ્રસિદ્ધ થયાની તારીખથી એક મહિના કરતાં ઓછી નહીં હોય, નિયામકને મળેલા કોઈપણ વાંધા અથવા સૂચનો પર નિયામક દ્વારા વિચારણા કરવામાં આવશે.

(૩) નિયામક, નોટિફિકેશનમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી મુદતની અંદર નિયામકને લેખિતમાં પોતાના વાંધાઓ અને સૂચનો, જો હોય તો, રજૂ કરવાની વિનંતી સાથે નોટિફિકેશનમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા વિસ્તારમાં કાર્યરત દરેક સ્થાનિક સત્તાધિકારીઓને પણ નોટિફિકેશનની એક નકલ મોકલશે.”

પ.ર.૨ કલમ ૫ ની પેટા-કલમ (૨) જોઈ શકાય છે તેમ, પૂરી પાડે છે કે પેટા-કલમ (૧) હેઠળનું નોટિફિકેશન નિર્દિષ્ટ સમયની અંદર વાંધાઓ અને સૂચનો મંગાવશે અને નિયામક દ્વારા તેની યોગ્ય વિચારણા કરવામાં આવશે. આ પ્રક્રિયાના પરિણામે કલમ ૬ હેઠળ બજાર વિસ્તાર જાહેર કરતું નોટિફિકેશન બહાર પાડી શકાય છે.

પ.ર.૩ કલમ ૬ નીચે મુજબ છે.

“૬. બજાર વિસ્તારોની ઘોષણા.—

(૧) કલમ ૫ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલા નોટિફિકેશનમાં (જેને આ કલમમાં હવે પછી "સદર નોટિફિકેશન" તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવ્યો છે) નિર્દિષ્ટ કરેલી મુદત પૂરી થયા પછી, ["આ કાયદામાં અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય"] અને તેની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં મળેલા વાંધાઓ અને સૂચનો પર વિચારણા કર્યા પછી અને જરૂરી જણાય તેવી તપાસ કર્યા પછી, નિયામક, સરકારી ગેઝેટમાં નોટિફિકેશન દ્વારા, સદર નોટિફિકેશનમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા તમામ અથવા કોઈપણ પ્રકારના ખેતીવાડી ઉત્પન્નના સંબંધમાં આ કાયદાના હેતુઓ માટે સદર નોટિફિકેશનમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા વિસ્તાર અથવા તેના કોઈપણ ભાગને બજાર વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરી શકશે. [આ પેટા-કલમ હેઠળનું] નોટિફિકેશન સદર વિસ્તારમાં બહોળો પ્રચાર ધરાવતા વર્તમાનપત્રમાં ગુજરાતીમાં અને નિયત કરવામાં આવે તેવી અન્ય રીતે પણ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

(૨) હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કોઈપણ કાયદામાં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોય તેમ છતાં, પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કોઈપણ વિસ્તાર બજાર વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરવામાં આવે તે તારીખથી, સદર વિસ્તારના કોઈપણ સ્થળનો ઉપયોગ કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર નોટિફિકેશનમાં નિર્દિષ્ટ કરાયેલા કોઈપણ ખેતીવાડી ઉત્પન્નની ખરીદી અથવા વેચાણ માટે કરવામાં આવશે નહીં:

શરતે કે આવા વિસ્તારમાં બજારની સ્થાપના પેઝિંગ હોય તે દરમિયાન નિયામક કોઈપણ વ્યક્તિને સદર વિસ્તારના કોઈપણ સ્થળનો ઉપયોગ આવા કોઈપણ ખેતીવાડી ઉત્પન્નની ખરીદી અથવા વેચાણ માટે કરવા માટે લાયસન્સ આપી શકશે અને આ રીતે આપવામાં આવેલું લાયસન્સ, જો તે રદ કરવામાં ન આવે અથવા અન્યથા અમલમાં રહેતું

બંધ ન થાય તો, સદર વિસ્તારમાં બજારની સ્થાપના થાય ત્યાં સુધી અને તે પછી નિયત કરવામાં આવે તેટલી મુદત માટે અમલમાં રહેશે.

(૩) પેટા-કલમ (૨) ની કોઈ પણ બાબત આવા કોઈપણ ખેતીવાડી ઉત્પન્નની ખરીદી અથવા વેચાણને લાગુ પડશે નહીં, જો તેનો ઉત્પાદક પોતે તેનો વેચનાર હોય અને ખરીદનાર તેને પોતાના અંગત વપરાશ માટે ખરીદે.

(૪) નિયામક, બજાર સમિતિના અથવા આ અર્થે નિયામક દ્વારા નીમેલા અધિકારીના અહેવાલ પર અને યોગ્ય જણાય તેવી તપાસ કર્યા પછી, પેટા-કલમ (૨) હેઠળ આપેલું કોઈપણ લાયસન્સ મોકૂફ રાખી શકશે અથવા રદ કરી શકશે.

(૫) કલમ ૫ માં નિર્દિષ્ટ કરેલી રીતે તેમ કરવાનો પોતાનો ઇરાદા જાહેર કર્યા પછી, અને તેમાં આપેલી પ્રક્રિયાને અનુસર્યા પછી, નિયામક, કોઈપણ સમયે સરકારી ગેઝેટમાં નોટિફિકેશન દ્વારા, પેટા-કલમ (૧) હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલા નોટિફિકેશનમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા બજાર વિસ્તારમાંથી કોઈપણ વિસ્તારને બાકાત કરી શકશે, અથવા તેમાં કોઈપણ વિસ્તારનો સમાવેશ કરી શકશે અને આ રીતે નિર્દિષ્ટ કરેલા ખેતીવાડી ઉત્પન્નના પ્રકારોમાંથી કોઈપણ પ્રકારનું ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બાકાત કરી શકશે અથવા ઉમેરી શકશે. [આ પેટા-કલમ હેઠળનું નોટિફિકેશન સદર વિસ્તારમાં બહોળો પ્રચાર ધરાવતા વર્તમાનપત્રમાં ગુજરાતીમાં અને નિયત કરવામાં આવે તેવી અન્ય રીતે પણ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.]”

૫.૨.૪ કલમ ૬ ની કામગીરી માટે પરામર્શિત તબક્કાઓ અન્ય બાબતોની સાથે સાથે એ છે કે કલમ ૫ ની જોગવાઈનું પાલન પહેલા થવું જોઈએ. ત્યારબાદ નિયામક કલમ ૬(૧) હેઠળ નોટિફિકેશન બહાર પાડીને, કલમ ૫ હેઠળના નોટિફિકેશનમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા વિસ્તારને બજાર વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરી શકે છે. ત્યારબાદ કલમ ૬(૫) હેઠળ આખરી નોટિફિકેશન બહાર પાડવામાં આવે છે.

પ.૩ ગોવિંદ લાલ છગન લાલ પટેલ વિ. ધી એગ્રીકલ્ચર પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી [AIR ૧૯૭૬ SC ૨૬૩] માં, કાયદાની કલમ ૫ અને ૬ ની યોજના પર વિચાર કરતી વખતે, નીચે મુજબના અવલોકનો કરવામાં આવ્યા હતા જે હાલના વિવાદ માટે પ્રાસ્તાવિક છે.

".... કલમ ૫(૧) અથવા ૬(૧) દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તા કોઈ ચોક્કસ વિસ્તારને આવરી લેતા અથવા ચોક્કસ ખેતીવાડી ઉત્પન્ન સંબંધિત પ્રારંભિક નોટિફિકેશન બહાર પાડવાથી સમાપ્ત થઈ જતી નથી. બજાર વિસ્તારમાં શરૂઆતમાં સમાવવામાં આવેલો વિસ્તાર પછીથી બાકાત કરી શકાય છે, નવો વિસ્તાર ઉમેરી શકાય છે અને તે જ રીતે નોટિફિકેશનમાં સમાવવામાં આવેલું ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બાકાત કરી શકાય છે અથવા ખેતીવાડી ઉત્પન્નની નવી જાત ઉમેરી શકાય છે. આ એક હિતકારી સત્તા છે કારણ કે કાયદાના અમલથી મળેલો અનુભવ કલમ ૬(૧) હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલા નોટિફિકેશનમાં સુધારો કરવાની જરૂરિયાત બતાવી શકે છે. આ સત્તા કલમ ૬(૫) દ્વારા આપવામાં આવી છે."

(પેરા ૧૪)

પ.૪ ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ કાયદાની કલમ પર સાથે વાંચવામાં આવશે જે એક એવી જોગવાઈ છે જે હેઠળ રાજ્ય સરકાર બજાર વિસ્તારને ડીનોટીફાય (અધિસૂચિત રદ) અથવા વિભાજિત કરી શકે છે. કલમ પર નીચે મુજબ છે.

"પર. બજાર વિસ્તારને ડીનોટીફાય અથવા વિભાજિત કરવાની સત્તા.—

કલમ ૫ માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને આધીન રહીને; રાજ્ય સરકાર, સરકારી ગેઝેટમાં નોટિફિકેશન દ્વારા, જાહેર કરી શકશે કે બજાર વિસ્તાર આવો વિસ્તાર રહેતો બંધ થશે અથવા બજાર વિસ્તારને બે કે તેથી વધુ અલગ બજાર વિસ્તારોમાં વિભાજિત કરી શકશે."

૫.૫ અન્ય આનુષંગિક અને સુસંગત જોગવાઈ તરફ ધ્યાન દોરતા, કલમ ૫૩ બજાર વિસ્તારના ડીનોટિફિકેશન અથવા બહિષ્કારની અસર વિશે છે, જે નીચે ટાંકવામાં આવી છે.

“૫૩. બજાર વિસ્તારના ડીનોટિફિકેશન અથવા બહિષ્કારની અસર.—

(૧) જ્યાં બજાર વિસ્તાર બજાર વિસ્તાર રહેતો બંધ થાય છે,—

(ક) તેમાં સ્થાપિત કોઈપણ બજાર બજાર રહેતું બંધ થશે, અને

(ખ) બજાર વિસ્તાર માટે સ્થાપિત બજાર સમિતિ અથવા સમિતિઓ વિસર્જિત થશે અને નીચેના પરિણામો આવશે એટલે કે:—

(i) સમિતિ અથવા સમિતિઓના સભ્યો તેમનો હોદ્દો ખાલી કરશે;

(ii) માર્કેટ કમિટી ફંડની વણવપરાયેલી સિલક અને બજાર સમિતિની અન્ય મિલકત અને જવાબદારીઓ રાજ્ય સરકારમાં નિહિત થશે:

શરતે કે માર્કેટ કમિટી ફંડની વણવપરાયેલી સિલક અને રાજ્ય સરકારમાં નિહિત મિલકતના મૂલ્ય કરતાં વધી જતી હોય ત્યાં સુધી આવી નિહિત જવાબદારીઓની ચુકવણી કરવા માટે રાજ્ય સરકાર જવાબદાર રહેશે નહીં.

(૨) જ્યાં કોઈ બજાર સમિતિ સ્થાપવામાં આવી હોય તેવા બજાર વિસ્તારમાંથી કલમ ૬ હેઠળ કોઈપણ વિસ્તાર બાકાત કરવામાં આવે છે અને આવો વિસ્તાર અન્ય કોઈ બજાર વિસ્તારમાં સમાવવામાં આવ્યો નથી અથવા બજાર વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યો નથી, ત્યાં માર્કેટ કમિટી ફંડનો એટલો ભાગ અને બજાર સમિતિમાં નિહિત અન્ય મિલકત, જે રાજ્ય સરકાર લેખિત હુકમ દ્વારા નિર્દેશ આપે તે રાજ્ય સરકારમાં નિહિત થશે.

(૩) રાજ્ય સરકાર પેટા-કલમ (૧) અથવા (૨) હેઠળ પોતાનામાં નિહિત ફંડ અને મિલકતનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી હોય તેવી રકમ રાજ્ય ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર ફંડમાં જમા કરશે.”

પ.પ.૧ કલમ ૫૪ સરકારમાં સત્તા નિહિત કરે છે કે જ્યારે બજારની સીમાઓ બદલાય ત્યારે બજાર સમિતિને વિસર્જિત કરી શકાય અને રચના કરી શકાય. સદર કલમ ઉપયોગી રીતે પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે.

“૫૪. બજારની સીમાઓ બદલાવા પર બજાર સમિતિને વિસર્જિત કરવાની અને રચના કરવાની રાજ્ય સરકારની સત્તા.—

(૧) જ્યારે બજાર સમિતિની મુદત દરમિયાન બજાર વિસ્તારની સીમાઓ, જેના માટે તે સ્થાપવામાં આવી છે, બદલાય છે અથવા બજાર વિસ્તાર બે કે તેથી વધુ અલગ બજાર વિસ્તારોમાં વિભાજિત થાય છે, ત્યારે રાજ્ય સરકાર લેખિત હુકમ દ્વારા બજાર સમિતિને વિસર્જિત કરી શકશે અને નિર્દેશ આપી શકશે કે આવા ફેરફારના કારણે રચાયેલા દરેક બજાર વિસ્તાર માટે બજાર સમિતિની રચના કરવામાં આવે. આ રીતે વિસર્જિત બજાર સમિતિના સભ્યો હુકમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખથી તેમનો હોદ્દો ખાલી કરશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) ની જોગવાઈઓ હેઠળ રચાયેલી નવી બજાર સમિતિમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા નામાંકિત સભ્યો હશે અને તેના પ્રમુખ (ચેરમેન) અને ઉપપ્રમુખ (વાઈસ ચેરમેન) આ કાયદામાં આપેલી રીતે ચૂંટવામાં આવશે. આ સભ્યો, જ્યાં સુધી રાજ્ય સરકારના મતે વ્યવહારુ હોય, વિસર્જિત બજાર સમિતિના સભ્યો હોય તેવી વ્યક્તિઓ હશે.

(૩) આવી નવી બજાર સમિતિના સભ્યો રાજ્ય સરકાર લેખિત હુકમ દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરે તેવી બે વર્ષથી વધુ ન હોય તેટલી મુદત માટે હોદ્દો ધરાવશે.

(૪) પેટા-કલમ (૩) હેઠળ બજાર સમિતિના સભ્યોના હોદ્દાની મુદત પૂરી થતાં, કલમ

૧૧ માં આપેલી રીતે બજાર સમિતિની પુનઃરચના કરવામાં આવશે.”

૫.૬ કલમ ૫, ૬ તેમજ કલમ ૫૨, ૫૩ અને ૫૪ ની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓના કાળજીપૂર્વક અને સંયુક્ત વાંચન પર, તેઓ એક સંપૂર્ણ યોજનાની પરિકલ્પના કરે છે. બજાર વિસ્તારની ઘોષણા એ એક તરફ કલમ ૫ અને ૬ અને બીજી તરફ કાયદાની કલમ ૫૨ ની પરસ્પર પ્રક્રિયામાંથી વહેતી પરિકલ્પના છે. જ્યારે બજાર વિસ્તાર જાહેર કરવાના કે વિભાજિત કરવાના નોટિફિકેશનો બહાર પાડવામાં આવે છે, ત્યારે તેનું જરૂરી પરિણામ એ આવશે કે સંબંધિત બજાર વિસ્તાર બંધ થશે અને/અથવા બે કે તેથી વધુ બજાર વિસ્તારોમાં વિભાજિત થઈ જશે. હાલના કેસની જેમ દિયોદરમાંથી સાત ગામોને બાકાત રાખીને લાખણી વિસ્તારમાં સમાવીને હાલના બજાર વિસ્તારમાં લાવવામાં આવેલા સીમાઓના ફેરફારના પરિણામે બદલાયેલા નવા બજાર વિસ્તારની રચના થશે. આ કાયદાની કલમ ૫૪ ની પરિકલ્પના મુજબ અને તેના ક્ષેત્રાધિકાર હેઠળ બજારની સીમાઓનો ફેરફાર હશે.

૫.૭ તેથી કલમ ૫૪ ની જોગવાઈ ત્યારે અમલમાં આવશે જ્યારે હાલના બજાર વિસ્તારમાં કાર્યરત બજાર સમિતિની મુદત દરમિયાન બજાર વિસ્તારની સીમાઓ બદલાય અથવા વિભાજિત થાય. ફેરફાર અથવા વિભાજનના આવા પ્રસંગે, રાજ્ય સરકારમાં સત્તાઓ નિહિત થાય છે. સીમાઓના ફેરફાર અથવા વિભાજનના જરૂરી પરિણામ તરીકે જે સત્તાઓ વાપરી શકાય તે બજાર સમિતિના વિસર્જનની હશે. વિસર્જન એ ધારાસભા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી આનુષંગિક અસર છે.

૫.૮ સ્પષ્ટપણે સમજી શકાય તેવી ઉપરોક્ત વૈધાનિક જોગવાઈઓની યોજનાને ધ્યાનમાં લેતા, વિદ્વત્ સિનિયર કાઉન્સેલની એ રજૂઆતમાં એક ભ્રમણા હતી કે જ્યારે વિસ્તારના ભાગને બાકાત અથવા સમાવીને બજાર સમિતિની સીમાઓ બદલાય છે ત્યારે કલમ ૫૪

લાગુ થશે નહીં. તેમની રજૂઆત કે કલમ ૫૪ લાગુ કરવા માટે બે બજાર વિસ્તારો રચાયેલા હોવા જોઈએ, જે મુદ્દો તેમણે 'દરેક બજાર વિસ્તાર માટે' શબ્દોમાંથી તારવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, તે માત્ર એક ગેરસમજમાંથી ઉદ્ભવ્યો હતો. જ્યારે બજાર વિસ્તાર તેની સીમાઓમાં બદલાય છે, ત્યારે પરિણામ સ્વરૂપે સમાવવામાં આવેલા અને બાકાત રાખવામાં આવેલા બદલાયેલા ભાગો અથવા ગામો મુજબ બે નવા બજાર વિસ્તારો રચાય છે. આ કેસમાં, સાત ગામોને દિયોદર નામના એક બજાર વિસ્તારમાંથી બહાર કાઢવામાં આવ્યા હતા અને તેમને લાખણી બજાર વિસ્તારમાં સમાવવામાં આવ્યા હતા. તે સંબંધી બજારોની બદલાયેલી સીમાઓ સાથે બે બજાર વિસ્તારોની રચના હતી.

૫.૯ કલમ ૫૪ એ કલમ ૫૨ સાથે વાંચવામાં આવતી કલમ ૫ અને ૬ હેઠળની સત્તાઓના સક્ષમ ઉપયોગના પરિણામ સ્વરૂપે કાર્ય કરે છે. ફેરફાર અથવા વિભાજનની કવાયત પહેલાં અસ્તિત્વમાં રહેલી બજાર સમિતિને વિસર્જિત કરી શકાય છે અને કલમ ૫૪(૨) ની શરતો અનુસાર નવી બજાર સમિતિ દ્વારા બદલી શકાય છે, જે પેટા-કલમ (૩) મુજબ બે વર્ષથી વધુ ન હોય તેવી ટૂંકા ગાળાની વ્યવસ્થા છે. કલમ ૫૪(૨) ની કામગીરી એ એક એવી પરિસ્થિતિ છે જે પરિણામી છે છતાં કલમ ૫૪ કાર્ય કરે છે ત્યારે તે અલગ છે.

૬. કાયદાની જોગવાઈની ચોજનાનું ઉપરોક્ત વાંચન જીતેન્દ્રભાઈ ચુનીભાઈ પટેલ (સુપ્રા) ના નિર્ણયમાંના અવલોકનો પરથી સુરક્ષિત રીતે તારવી શકાય છે, જે બે અસ્તિત્વ ધરાવતી બજાર સમિતિઓના એકત્રીકરણ (સંમિશ્રણ) નો કેસ હતો. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે બે બજાર સમિતિઓને એકત્રિત કરી શકાય નહીં કારણ કે મર્જરની કોઈ સ્પષ્ટ જોગવાઈ નહોતી. કેસને નકારતા, ડિવિઝન બેંચે ઠરાવ્યું હતું કે સરકાર પાસે હાલના બજાર વિસ્તારમાંથી કોઈ વિસ્તારને બાકાત રાખવાની અને તેને અન્ય બજાર વિસ્તારમાં સમાવવાની સત્તા હતી અને આવી સત્તાઓમાં બે વિસ્તારોને મર્જ

કરવાની અને એકત્રિત કરવાની સત્તા પણ સમાવિષ્ટ હશે.

૬.૧ આ સંદર્ભમાં, કોર્ટે જોગવાઈઓ અને તેની કાર્યપ્રણાલી પર પ્રકાશ પાડતા નીચે મુજબના શબ્દોમાં ઉલ્લેખ કર્યો હતો.

"કલમ ૯ ની પેટા-કલમ (૧) પૂરી પાડે છે કે નિયામક દરેક બજાર વિસ્તાર માટે બજાર સમિતિની સ્થાપના કરશે. કલમ ૧૧ બજાર વિસ્તારમાં કૃષિકારોના મતદારમંડળમાંથી ૧૪ ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓ અને સહકારી માર્કેટિંગ મંડળીઓના પ્રતિનિધિઓ અને સામાન્ય લાયસન્સ ધરાવતા પ્રતિનિધિઓ અને જ્યાં સભ્ય માર્કેટ યાર્ડ આવેલું હોય તે સ્થાનિક સત્તાધિકારી દ્વારા નામાંકિત કરવાના એક સભ્ય અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા નામાંકિત કરવાના બે સભ્યો સાથે બજાર સમિતિની રચના કરવાની જોગવાઈ કરે છે. બજાર સમિતિના હોદ્દાની મુદત, કાયદામાં અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય, તેની પ્રથમ સામાન્ય સભાની તારીખથી ચાર વર્ષની રહેશે. રાજ્ય સરકારને આવી મુદત કુલ મળીને એક વર્ષથી વધુ ન હોય તેટલા સમયગાળા માટે લંબાવવાની સત્તા આપવામાં આવી છે." (પેરા ૮.૩)

"કાયદાના પ્રકરણ IX માં, કલમ પર રાજ્ય સરકારને બજાર વિસ્તાર આવો વિસ્તાર રહેતો બંધ થશે તેવી ઘોષણા કરવાની અથવા બજાર વિસ્તારને બે કે તેથી વધુ અલગ બજાર વિસ્તારોમાં વિભાજિત કરવાની સત્તા આપે છે. બજાર વિસ્તારને ડીનોટીફાઇ કરવા માટે અથવા બજાર વિસ્તારને વિભાજિત કરવા માટે કલમ ૫ માં નિર્ધારિત કર્યા મુજબની જ પ્રક્રિયા અનુસરવી જરૂરી છે. કલમ ૫૩ બજાર વિસ્તારના ડીનોટીફિકેશન અથવા બહિષ્કારની અસર માટે જોગવાઈ કરે છે. જ્યાં બજાર વિસ્તાર બજાર વિસ્તાર રહેતો બંધ થાય છે, ત્યાં બજાર સમિતિ અથવા નામાંકિત સમિતિ વિસર્જિત થાય છે, સમિતિ/ઓ ના સભ્યો તેમનો હોદ્દો ખાલી કરે છે અને માર્કેટ કમિટી ઇન્ડની વણવપરાયેલી સિલક અને અન્ય મિલકતો તથા બજાર સમિતિની જવાબદારીઓ રાજ્ય સરકારમાં નિહિત થાય છે.

કલમ ૫૩ ની પેટા-કલમ (૨) પૂરી પાડે છે કે જ્યાં કોઈ બજાર સમિતિ સ્થાપવામાં આવી હોય તેવા બજાર વિસ્તારમાંથી કલમ ૬ હેઠળ કોઈપણ વિસ્તાર બાકાત કરવામાં આવે છે અને આવો વિસ્તાર અન્ય કોઈ બજાર વિસ્તારમાં સમાવવામાં આવ્યો નથી અથવા બજાર વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યો નથી, ત્યાં રાજ્ય સરકારના નિર્ણય મુજબ માર્કેટ કમિટી ઇન્ડનો અને મિલકતોનો પ્રમાણસર ભાગ રાજ્ય સરકારમાં નિહિત કરવાનો રહે છે. કલમ ૫૪ બજાર વિસ્તારની સીમાઓમાં ફેરફાર થાય ત્યારે બજાર સમિતિને વિસર્જિત કરવાની અને રચના કરવાની રાજ્ય સરકારને સત્તા આપે છે. તેની પેટા-કલમ (૧) પૂરી પાડે છે કે જ્યારે બજાર સમિતિની મુદત દરમિયાન, જેના માટે તે સ્થાપવામાં આવી છે તે બજાર વિસ્તારની સીમાઓ બદલાય છે અથવા બજાર વિસ્તાર બે કે તેથી વધુ અલગ બજાર વિસ્તારોમાં વિભાજિત થાય છે, ત્યારે રાજ્ય સરકાર બજાર સમિતિને વિસર્જિત કરી શકે છે અને વિસર્જિત બજાર સમિતિના સભ્યો હોય તેવી વ્યક્તિઓમાંથી પ્રાધાન્ય આપીને નામાંકિત બજાર સમિતિની રચના કરી શકે છે. આવી નવી બજાર સમિતિના સભ્યોની મુદત બે વર્ષથી વધવી જોઈએ નહીં અને આવી મુદત પૂરી થતાં, કલમ ૧૧ માં આપેલી રીતે બજાર સમિતિની પુનઃરચના કરવાની રહે છે. કલમ ૫૫ વિસર્જિત બજાર સમિતિની મિલકત વગેરે નવી બજાર સમિતિમાં નિહિત કરવાની જોગવાઈ કરે છે."

(પેરા ૮.૪)

૬.૨ જોગવાઈઓને એકસાથે વાંચતા, ડિવિઝન બેંચ દ્વારા આગળ નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું.

"ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનું સંયુક્ત વાંચન દર્શાવે છે કે કાયદાની કલમ ૬ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કોઈપણ વિસ્તાર પહેલાથી જ બજાર વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા પછી, આવા વિસ્તારને કલમ ૫૨ હેઠળ ડીનોટીફાય કરી શકાય છે અને બજાર વિસ્તાર

આવો વિસ્તાર રહેતો બંધ થશે. તેવી જ રીતે, કલમ ૬ ની પેટા-કલમ (૫) હેઠળ કાયદાની કલમ ૬ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ જાહેર કરાયેલા અસ્તિત્વમાં રહેલા બજાર વિસ્તારમાંથી કોઈ વિસ્તાર બાકાત કરી શકાય છે. જ્યાં આવો વિસ્તાર કલમ ૬(૫) હેઠળ બાકાત રાખવામાં આવ્યો હોય અથવા કલમ ૫૨ હેઠળ બજાર વિસ્તાર રહેતો બંધ થાય, ત્યાં સરકાર આવા વિસ્તારને અન્ય કોઈ અસ્તિત્વ ધરાવતા બજાર વિસ્તારમાં સમાવી શકે છે અથવા આવા વિસ્તારને અન્ય કોઈ અસ્તિત્વ ધરાવતા બજાર વિસ્તારમાં ન પણ સમાવે. જો સરકાર આવા વિસ્તારને હયાત બજાર વિસ્તારમાં સમાવવાનું નક્કી કરે છે, તો કલમ ૬ ની પેટા-કલમ (૫) ની જોગવાઈઓ અમલમાં આવશે કારણ કે તે અસ્તિત્વ ધરાવતા બજાર વિસ્તારમાં વિસ્તારનો સમાવેશ કરવાની સત્તા માટે સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે જે કિસ્સામાં કલમ ૫ માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસરવી પડશે. બીજી તરફ, જો જે વિસ્તાર બજાર વિસ્તાર રહેતો બંધ થયો છે અથવા જેને હયાત બજાર વિસ્તારમાંથી બાકાત કરવામાં આવ્યો છે તેને અન્ય કોઈ બજાર વિસ્તારમાં સમાવવામાં આવ્યો ન હોય કે બજાર વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યો ન હોય, તો કાયદાની કલમ ૫૩ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ, માર્કેટ કમિટી ફંડ અને મિલકતોનો એટલો ભાગ રાજ્ય સરકારમાં નિહિત થશે જે રાજ્ય સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે. જ્યારે અસ્તિત્વ ધરાવતા બજાર વિસ્તારને બે કે તેથી વધુ અલગ બજાર વિસ્તારોમાં વિભાજિત કરવામાં આવે છે, ત્યારે કલમ ૫૪ ની જોગવાઈઓ અમલમાં આવશે. તેવી જ રીતે, જ્યારે બજાર સમિતિની મુદત દરમિયાન બજાર વિસ્તારની સીમાઓ બદલાય છે, ત્યારે કલમ ૫૪ ની જોગવાઈઓ અમલમાં આવશે જે રાજ્ય સરકારને બજાર સમિતિને વિસર્જિત કરવાની અને આવા ફેરફારના કારણે રચાયેલા દરેક બજાર વિસ્તાર માટે અલગ બજાર સમિતિની રચના કરવાની સત્તા આપે છે."

(પેરા ૯)

૬.૩ ઉપર મુજબના બજાર વિસ્તારોના સમાવેશ અને બહિષ્કાર અંગેના નોટિફિકેશનો કાયદા અનુસાર અને પરિકલ્પિત વૈધાનિક પ્રક્રિયાના પાલન સાથે બહાર પાડવામાં આવ્યા હોવાનું જણાયું હતું. વાંધાઓ મંગાવવામાં આવ્યા હતા અને તેના પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. મળેલી ૩૨ રજૂઆતોમાંથી ૩૧ રજૂઆતોએ સાત ગામોને એ.પી.એમ.સી., લાખણીમાં સમાવવાનું સમર્થન અને તરફદારી કરી હતી. માત્ર એક જ વ્યક્તિએ વાંધો ઉઠાવ્યો હતો. આખરી નોટિફિકેશન બહાર પાડતા પહેલા વાંધા પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. ન તો અરજદાર-એ.પી.એમ.સી., દિયોદરે, ન તો તેના પ્રમુખ કે મંત્રીએ કોઈ વાંધો ઉઠાવ્યો હતો. તક આપવા માટે વાંધાઓ મંગાવવામાં આવ્યા હોવા છતાં, અરજદારે સંબંધિત સમયે ક્યારેય વાંધો ઉઠાવ્યો ન હતો ત્યારે નોટિફિકેશનને પડકારતી અરજદારની અરજીને ગ્રાહ્ય ન રાખવા માટે આ એકમાત્ર ગ્રાઉન્ડ બની શકે છે. પ્રશ્ન હેઠળના નોટિફિકેશનો કાયદા અનુસાર હતા. જ્યારે તેઓ કાનૂની જરૂરિયાતોને સંતોષે છે અને સત્તાના સક્ષમ ઉપયોગ સમાન છે, ત્યારે તેમને તેના તમામ અસરકારક હેતુઓ માટે માન્ય ગણવા પડે.

૭. તારીખ ૦૯મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ ના રોજ નોટિફિકેશન બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું અને બે વર્ષના અંતરાલ પછી આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા તે રજૂઆતમાં કોઈ વજૂદ નહોતું. બંને કવાયતો અલગ-અલગ હેતુઓ માટે અલગ રીતે કામ કરતા કાયદા હેઠળની હતી. તારીખ ૦૯મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ નું નોટિફિકેશન મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા હતું જેના દ્વારા ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતા, ૧૮૭૯ માંથી સત્તાઓ મેળવીને મહેસૂલી સીમાઓના ફેરફાર સાથે નવા તાલુકાઓ રચવામાં આવ્યા હતા. બંને

સત્તાઓનો સ્વતંત્ર ઉપયોગ હતો. પોતે સ્વતંત્ર હોવા છતાં, એવું સારી રીતે કહી શકાય કે મહેસૂલી સીમાઓનો ફેરફાર એવા તાલુકા વિસ્તારમાં સમાવિષ્ટ બજાર વિસ્તારની સીમાઓ બદલવાનું એક સદ્ભાવનાપૂર્ણ કારણ હતું. તે રીતે, ગુજરાત ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અધિનિયમ, ૧૯૬૩ હેઠળ હાથ ધરવામાં આવેલી ક્વાયત એ એક જોડાયેલી અને પરિણામી ક્વાયત હતી જેના પરિણામે આક્ષેપિત નોટિફિકેશન બહાર પડ્યું. બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડ હેઠળના નોટિફિકેશન અને ગુજરાત ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અધિનિયમ હેઠળના આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો વચ્ચેનો માત્ર સમયગાળો જ મેળવીને એવું અનુમાન ન કરી શકાય કે પાછળથી કરાયેલી ક્વાયત દૂષિત અથવા છળપૂર્વકની હતી.

૭.૧ ન તો એ રજૂઆત યોગ્ય ઠરી કે થરાદ તાલુકાના કિસ્સામાં, જેની સીમાઓ પણ ૦૯મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ ના રોજ સદર નોટિફિકેશન હેઠળ બદલવામાં આવી હતી, તેની સાથે અલગ અનુકૂળ વર્તણૂક કરવામાં આવી હતી, કારણ કે વધુ સોગંદનામું દાખલ કરીને, સક્ષમ સત્તાધિકારીએ જણાવ્યું હતું કે થરાદના સંદર્ભમાં પણ કાયદા અનુસાર સમાન કાર્યવાહી અને પગલાં લેવામાં આવી રહ્યા છે.

૭.૨ આ બાબત આખરે કોર્ટને આ દલીલ તરફ લઈ જાય છે કે આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો રાજકીય હેતુથી પ્રેરિત હતા અને દૂષિત હતા. એ સુસ્થાપિત છે કે દૂષિતતા સાબિત કરવાનો બોજ દૂષિતતાનો દાવો કરનાર વ્યક્તિ પર ખૂબ જ ભારે હોય છે. મુથા એસોસિએટ્સ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર [(૨૦૧૩) ૧૪ SCC ૩૦૪] માં, મંત્રી પર લગાવવામાં આવેલા દૂષિતતાના આક્ષેપ અંગે કે તેમની કાર્યવાહી બિલ્ડરના પ્રભાવ હેઠળ હતી, સુપ્રીમ કોર્ટે જણાવ્યું હતું કે હાઈકોર્ટ દ્વારા વર્ણવવામાં આવેલી પરિસ્થિતિઓએ ભલે એવી મજબૂત શંકા જગાડી હોય કે મંત્રીએ બાહ્ય વિચારણાથી પ્રેરિત થઈને કાર્ય કર્યું

હતું, પરંતુ શંકા, ગમે તેટલી મજબૂત હોય, દૂષિતતાના આક્ષેપની સાબિતીનું સ્થાન લઈ શકતી નથી.

૭.૨.૧ સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું,

"હકીકતમાં દૂષિતતા અથવા સામાન્ય વ્યાવહારિક ભાષામાં જેને દૂષિતતા તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે તે અંગેના પ્લીડિંગ અને સાબિતી સંબંધિત કાયદો આ કોર્ટના નિર્ણયોની એક લાંબી શ્રેણી દ્વારા ખરેખર સુસ્થાપિત થયેલ છે. આ નિર્ણયો મોટાભાગે 'હકીકતમાં દૂષિતતા' દર્શાવતા આક્ષેપો ચોક્કસ અને જરૂરી વિગતો દ્વારા સમર્થિત હોવાની જરૂરિયાતને સ્વીકારે છે. સમીક્ષા હેઠળની કાર્યવાહી દૂષિત રીતે લેવામાં આવી હતી તેવી અસ્પષ્ટ અને સામાન્ય રજૂઆતો તેથી પૂરતી રહેશે નહીં. તે જ રીતે એ સિદ્ધાંત પણ સુસ્થાપિત છે કે પડકારવામાં આવેલી કાર્યવાહી ખરેખર દૂષિત હતી તે સાબિત કરવાનો બોજ આક્ષેપ કરનાર વ્યક્તિ પર ભારે રહે છે; જેને અર્ધ-ગુનાહિત સ્વરૂપનું ગણવામાં આવે છે અને જે વ્યક્તિ દૂષિત રીતે કાર્ય કરતી સાબિત થાય છે તેના માટે પ્રતિકૂળ પરિણામો લાવી શકે છે. હકીકતમાં એવી ધારણા હોય છે કે જાહેર સત્તાધિકારીએ સદ્ભાવનાથી અને શુદ્ધ દાનતથી કાર્ય કર્યું છે." (પેરા ૪૨)

૮. ઇન્ડિયન રેલ્વે કન્સ્ટ્રક્શન કંપની વિ. અજય કુમાર [(૨૦૦૩) ૪ SCC ૫૭૯] માં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે દૂષિતતાના આક્ષેપો સાબિત કરવા કરતાં વધુ સરળતાથી કરવામાં આવે છે. જ્યારે કોઈ રાજકીય દૂષિતતાનો આક્ષેપ કરે છે ત્યારે દૂષિતતાની સાબિતી માટે કાયદામાં લાગુ પડતી કડકતા વધુ સખત હોઈ શકે છે, ખાસ કરીને વર્તમાન કેસ જેવી પ્રકૃતિના કિસ્સાઓમાં, જ્યાં કાનૂની ક્વાયત એવા ચોક્કસ પરિણામો લાવે છે જે ચોક્કસ જૂથને રુચિકર ન હોય. લોકશાહી પ્રવૃત્તિ એ મૂળભૂત રીતે

એક રાજકીય પ્રવૃત્તિ છે, જેમાં ઘણીવાર રાજકીય દાવપેચ સામેલ હોય છે. કાયદાનું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન અને સત્તાનો ધોર દુરુપયોગ ન હોય ત્યાં સુધી, વૈધાનિક કાર્યવાહી પર પ્રહાર કરવા માટે માત્ર રાજકીય પ્રવૃત્તિનો આક્ષેપ પૂરતો રહેશે નહીં, દૂષિતતાના દાવાને સમર્થન આપવા માટે તો બિલકુલ પૂરતો રહેશે નહીં.

૯. કાનૂની રીતે ટકી શકે તેવું બીજું કંઈપણ ન હોય તો રાજકીય દબાણ અથવા રાજકીય હેતુ એ બિલકુલ યોગ્ય દલીલ હોઈ શકે નહીં. ન તો તે પોતે દૂષિતતાના દાવામાં કંઈ ઉમેરો કરે છે. દરેક રાજકીય ગણગણાટ અને દરેક રાજકીય પગલું દૂષિત બની જતું નથી. એવી રજૂઆત કે રાજકીય પક્ષની વ્યક્તિ દ્વારા એ.પી.એમ.સી., દિયોદરના ચેરમેનના ભ્રષ્ટ વર્તણૂક વિશે ફરિયાદ કરતો અને તેઓ શાસક પક્ષ વિરુદ્ધ કામ કરતા હોવાનું જણાવતો કોઈ પત્ર હતો, તે એ વાત સ્થાપિત કરવા માટે ભાગ્યે જ પૂરતો કહી શકાય કે બજાર વિસ્તારમાં ગામોના સમાવેશ અને બહિષ્કારના નોટિફિકેશનો તે આધારે રાજકીય રીતે પ્રેરિત હતા. તે વૈધાનિક કવાયત અને તેના તમામ કાનૂની પરિણામો સાથે વૈધાનિક પરાકાષ્ઠાની પ્રક્રિયા હતી, જેના માટે રાજ્ય સરકાર જોગવાઈઓમાંથી સત્તાઓ મેળવી શકતી હતી અને આવી સત્તાઓનો યોગ્ય અને સક્ષમ રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. આક્ષેપિત નોટિફિકેશનોને વાંધાઓ મંગાવવા અને વાંધાઓ પર વિચાર કરવા સહિતની જોગવાઈઓના સંપૂર્ણ પાલનનું સમર્થન હતું, જેમાં અરજદારે વાંધો ઉઠાવવાનું પસંદ કર્યું ન હતું. તેથી એકવાર આક્ષેપિત નોટિફિકેશનો તરફ દોરી જતી કવાયત કાયદામાં માન્ય ઠરે પછી, દૂષિતતાના આક્ષેપો ટકી શકવા અને ગ્રાહ્ય રાખવા માટે ખૂબ નબળા પડે છે. દરેક રાજકીય દાવપેચ, જ્યાં સુધી કાયદાના ઉલ્લંઘન સમાન ન હોય ત્યાં સુધી, કોર્ટમાં કોઈ ગ્રાઉન્ડ નથી. વર્તમાન કેસમાં, દર્શાવવા માંગેલી પરિસ્થિતિઓ કે રજૂઆતો અને પ્લીડિંગ્સમાંથી કોઈ પણ દૂષિતતાનો દાવો સ્થાપિત કરવા માટે પૂરતા નહોતા. તેથી

અરજદારની તમામ દલીલો ગુણદોષની દ્રષ્ટિએ પોકળ હતી અને દરેક બાબતે કાયદામાં સ્વીકાર્ય અને ટકી શકે તેવી નહોતી.

૧૦. ઉપરોક્ત કારણો અને ચર્ચા તથા ગુજરાત ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની વૈધાનિક જોગવાઈઓની કામગીરી માટે, તારીખ ૦૩જી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૬ અને ૧૫મી ઓક્ટોબર, ૨૦૧૬ ના આક્ષેપિત નોટિફિકેશનોને રદબાતલ કરવા માટે કોઈ ગ્રાઉન્ડ સ્થાપિત કરી શકાયું નથી કે અસ્તિત્વમાં હોવાનું જણાયું નથી. તે સત્તાના સક્ષમ અને માન્ય ઉપયોગમાં બહાર પાડવામાં આવ્યા હોવાનું જણાયું હતું. તેથી, વર્તમાન અરજી અરજદારો દ્વારા માગવામાં આવેલી કોઈ પણ રાહત આપવા માટે યોગ્ય ઠરતી નથી.

૧૧. ગુણદોષ વિનાની આ અરજી ફગાવી દેવામાં આવે છે. નોટિસ રદ કરવામાં આવે છે.

(એન.વી.અંજારિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

વધુ હુકમ

આ તબક્કે, અરજદાર વતી વિદ્વત્ એડવોકેટ શ્રી દીપેન દેસાઈએ વિનંતી કરી હતી કે વર્તમાન ચુકાદા પર સ્ટે આપવામાં આવે અને હાલની સ્થિતિ થોડા સમય માટે ચથાવત રાખવામાં આવે. અરજીની પેન્ડન્સી દરમિયાન કોઈ પ્રકારનું અંતરિમ રક્ષણ અમલમાં ન હોવા ઉપરાંત, ચુકાદામાં સ્પષ્ટ કરાયેલા કારણો અને ઉપર જે ઠરાવવામાં આવ્યું છે તેના

કારણે, વિનંતી ગ્રાહ્ય રાખી શકાઈ નથી અને તેથી, અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

(એન.વી.અંજારિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

*This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.*

=====

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.